

ליל א' דראש השנה

לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. יש לרמוז בו מענינו של היום ראש השנה, גם הענין המבואר בספרים (פרעה שער תפילות ר"ה פ"ז) שזה מסוגל לפרנסה.

וי"ל על פי דברי הצ"ח (ברכות ד:) מצינו (וימא פ"ג) שני מיני תשובה, דהיינו תשובה מאהבה ותשובה מיראה,

וההפרש ביניהם, שבתשובה מאהבה ודונות נעשו כזכות ובתשובה מיראה ודונות נעשו כשגונות. אמנם גם על ידי תשובה מיראה שנעשו שגונות, כשהחזיר אחר כך ועושה שנית תשובה, הרי הוא מאהבה ונעשו זכות, וזה שאמר הנביא (ישעיה י"ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי בשלת בעונך, ואז עדיין נשאר שוגג וכדרשת חז"ל (וימא פ"ג) בזה, ואמר אחר כך קחו עמכם דברים ושובו אל ה', לעשות תשובה שנית, אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב, דהיינו שנהפך לטוב ולזכות, עכ"ל.

ובזה אמרתי לבאר מאמר המשנה (ראש השנה ל:) בראשונה היו מקבלין ערות החדש כל היום, פעם אחת נשתחו העדים מלבוא ונתקלקלו הליום בשיר, התקינו וכו' שיהיו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש. הכוונה כי בדרות הראשונים נתעוררו ביום ראש השנה לתשובה מאהבה ויראת התרוממות, והזדונות נעשו זכות, ואז באו פרקליטים ומליצי יושר לפני בית דין של מעלה להעיד על התשובה שעשו בני ישראל ביום החדש הזה. וזה שאמר בראשונה היינו בדורות הראשונים, היו מקבלין בבית דין של מעלה ערות החדש הן הפרקליטים ומליצי יושר על התשובה של ראש השנה, כל היום, כי במשך היום שבו כולם מאהבה, פעם אחת נשתחו העדים מלבוא, מחמת שלא נתעוררו רק לתשובה מיראה ונשארו עדיין שגונות, ונתקלקלו הליום בשיר, שלא יכלו להוציא לצדק דינם, התקינו שיהיו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, כי סגולה השופר לעורר לבחינת יראה ככתוב (עמוס ג' א) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ועל ידי שיתקעו בשופר בשני הימים, יתעוררו לתשובה מיראה שני פעמים, והוא כמו תשובה מאהבה ונעשו זכות.

והנה כתב בזו ע"ד קודש (פ"ג צ"ג) הנה השי"ת ברא ז' ארצות, ואמרו חז"ל (אסתר פ"ג) שתבל גבוה מכולם והוא הארץ אשר אנו עם בני ישראל עליה, ויש לרמוז שלכן נקראת תב"ל, כי הוא בנימטריא ב' פעמים ירא"ה, כי צריך לעוברו יתברך ב' בחינות יראה, והם יראה תתאה ויראת העונש, ויראה עילאה בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין, עכ"ל.

וזה שאמר לדוד מזמור להויה הארץ ומלואה, שנמשך מדת הרחמים בעולם כמ"ש (תהלים פ"ג א) עולם חסד יבנה, מכח תב"ל ויושבי בה, היינו שעושים ב' פעמים תשובה מיראה, והיו כמו תשובה מאהבה והזדונות נעשו זכות, ולכן אומרים מזמור זה בראש השנה, שזה מורה הטעם שקבעוהו לשני ימים, כדי שיתעוררו בשני הימים לתשובה מיראה, ושני פעמים תשובה מיראה היו כמו תשובה מאהבה ויתחפכו הכל לזכות.

והנה בבאר שבע לא"ז מטאלמשווא זללה"ה (פ"ח) הביא בשם הקדמונים, דאף דק"ל (קידושין פ"ג) שבר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום על מצות כאלו שנתחפכו מזדונות לזכות על ידי תשובה מאהבה, על זה איכא שכר גם בהאי עלמא, עכ"ל. ובכן כיון שבאמירת מזמור זה יתעורר האדם לב' בחינות יראה ויעשה שני פעמים תשובה מיראה, לכן אמירת מזמור זה הוא מסוגל לפרנסה, כי על הזכות שנעשו מהזדונות, יש שכר מצוה בעולם הזה. אמנם בשנה זו שחל ראש השנה בשבת, ואין תוקעין בשופר ביום הראשון כפי תקנת חז"ל, צריכים להתעורר לעשות תשובה מאהבה, ויהי' שנוכח לזה ויתחפכו כל המעשים לזכות, ויושפע פרנסה בריווח לכל בית ישראל וכתובה ותחימה טובה לשנה טובה ומתוקה ולשנת נאולה וישועה, שפע ברכה והצלחה וכל מילי דמיטב ונוכח לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ראש השנה שנת תש"ע ר"פ"ק - וויליאמסבורג יצ"ו

נתפרסם ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יום א' דר"ה שחל בשבת

איתא בזוהר הקדוש (אמור דף צ"ט) ביומא דראש השנה נכנס יעקב אבינו לקבל הברכות מאת יצחק אבינו. ואז נאמר (בראשית כ"ג) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ודרשו חז"ל (פנתרין ל"ג) אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, והתכווין יצחק אבינו לברכו בברכה כללי לכל בני ישראל

לכל הדורות גם בעת שיהיו ח"ו בבחי' בוגדים, והמליץ טוב בעדינו לזכותינו ביום המשפט ביום הזה דר"ה. ויש להבין מהו הדמיון כריח שדה אשר ברכו ה'.

וי"ל על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה ז"ע בדרשת הושענא רבה שנת תשכ"ב (נרפס בדברי יואל הו"ר אות כג, ויש אתנו כמה אנשים שזכו לשמעו מפיו) משל למלך אדיר וחזק שמרחתו בניו והגלם למדינה רחוקה, וברוב טובו ותסרו היה חק קבוע מאת המלך לבא לבקר במדינה פעם אחת בשנה, להתבונן על מעשיהם ולתת להם ההזדמנות שיבואו לפניו לבקש ממנו על נפשם ועל חיותם, והורגלו הבנים להמתין על זה הזמן פעם אחת בשנה, ובבוא המלך אל מקומם, הלכו ושיחרו פניו בבכי ותחנונים ותבעו כל אחד כפי צרכו ומבוקשו, והמלך ברוב טובו ותסרו כשראה שנכנע לבם נתמלא רחמים עליהם ומילא כל משאלותם לטובה, ויהי כאשר ארכו הימים והבנים סרחו עוד, בבוא הזמן הקבוע פעם אחת בשנה אל ביאת המלך, והמלך צריך לקיים דת הקבוע מלפניו, בא אל המדינה והתחפש עצמו בלבושים כדי שלא יכירוהו, וכשראו הבנים כי בא מועד ואת פני המלך לא ראו, היתה נפשם ענומה עליהם, משתאים לדעת האם לא בא המלך אביהם אל מקומם, ובצר להם הלכו ושאלו את פי איש חכם היודע תכסיסי המלוכה מדוע אין המלך בא אל מקומם, והוא ענה להם גם אני הנני אובר עצות כי כמוני כמותכם איני רואה את פני המלך, אמנם דבר אחד אני יודע בבירור כי המלך נמצא כאן במקום, כי כך מקובלני מבית אבא שאי אפשר למלך לשנות שום דבר בהנהגתו וחק הקבוע מלפניו, ובדאי שגם בשנה זו המלך הוא בנמצא כאן, אלא שהוא מסתתר עצמו ומתחפש בלבושים שלא יכירוהו, ובכן זאת העצה היעוצה להתחיל ולזעוק ולבקש אבינו מלכינו התגלה נא לעינינו שנוכל לראותך.

והנמשל מוכן, כתיב (ישעיה נ"ה א) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ודרשוהו חז"ל (ראש השנה י"ח) על עשרת ימי התשובה, כי חק קבוע הוא מלפני המלך מלכי המלכים ית"ש כביכול לבא בעולם השפל ונמצא בינינו כדי להתבונן במעשינו, ונותן לנו ההזדמנות שנוכל להתקרב אליו לבא ולהתחנן על חיינו ועל נשמותינו, והנה בימים הראשונים בבא אלו הזמנים היו רואים ומרגישים שהשי"ת נמצא בכאן, ונתעוררו כולם לתשובה ויצאו מהימים האלו בישועה על כל משאלותם, אמנם כהיום הזה גברה ההסתרה ואין אנו מרגישים כלום, עברו ימי חודש אלול ועומדים אנו ביומא דראש השנה שהוא יום הראשון של עשרת ימי התשובה, ואין אנו רואים את המלך שהוא בנמצא כאן, אמנם עלינו לדעת כי נאמנים עלינו דברי חז"ל קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרת ימי תשובה, שבדאי השי"ת נמצא בכאן, והוא נמצא אתנו בבית המדרש בתוכינו כמו בדרות הראשונים, ומה שאין אנו רואים אותו ואינם מרגישים את הקדושה, זהו מחמת שהשי"ת כביכול ב"ה מסתתר עצמו ומתחפש בלבושים שלא נכירוהו, לזאת העצה לבא ולהתחנן מלפני המלך, אבינו מלכינו, והופע בהדר גאון עויד, ואז בודאי נוכח לתשובה ולפעול ישועה בכלל ובפרט, עכרה"ק. וכך אמר אז מרן דו"ז זללה"ה בלשון קדשו: **טאטע אנטפלעק דיך פאר אונו, לאמיר דיר זעהן, מ'זויים מיר דעם אמת הקב"ה איז דא צווישן אונו, נאר זייער פארשטעלם, לאמיר זיך בעטן, הייליגער טאטע אנדעק דיך פאר אונו, אונו זאל מיר דיך זעהן, לאמיר דיך שפירן.**

ועל פי זה יש לפרש מה שנאמר בפרשת העקידה (בראשית כ"ד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה, הכוונה

שהתפלל אברהם אבינו שבמקום המקדש יזכו בני ישראל להרגיש קרבת אלקים, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, שיתגלה אליהם השראת שכינתו יתברך שמו.

ובזה יתפרש ברכת יצחק אבינו שבירך את יעקב בנו ביוזם הראש השנה, והמליץ טוב בעד בניו אחריו עד סוף כל הדורות, וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בגדיו, שהוא ראה גם אותנו ברוח הקודש איך שאנו עומדים בדור השפל הזה בעיקבתא דמשיחא, ארכו הימים ודבר כל חזון, עומדים אנו בראש השנה ונמצאים בשפלות גדול כי אין אנו מרגישים כלום שהש"ת נמצא בינינו, לזה ביקש יצחק אבינו רחמים עלינו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', דאיתא בגמרא (פסחים פח.) אברהם קראו לבית המקדש הר יצחק קראו שדה, ולזה התפלל יצחק אבינו ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', היינו כמו במקום המקדש זוכים להרגיש השראת השכינה בכח"ה בהר ה' יראה, כן יזכו בני ישראל בכל הדורות ביום ראש השנה לחזות בנועם ה' ולהרגיש השראת השכינה, שהש"ת נמצא פה אתנו בביהמ"ד ומצטרף עמנו בתפלותינו, ובפרט היום שחל יום טוב של ראש השנה בשבת, ואמרו חז"ל (וזהו גלגל ה' קטע) מעולם לא זזה שכינה מישראל אפילו בשבתות של חול, מכל שכן ביום הקדוש הזה שהקב"ה נמצא בתוכינו, והרחמן ית"ש ימלא כל משאלותינו ברחמים וברצון.

וגמר אומר ויתן לך האלקים מטל השמים וגו'. יתבאר על פי מה דאיתא במס' ראש השנה (דף כט) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. וידוע (ראש ור"ן שם ובטור ארח סי' תפ"ח) שהר"ף היה תוקע בבית דינו בראש השנה שחל להיות בשבת. והנה כהיום אין לנו עוד בעולם שום בית דין קבוע שיתקעו בשופר ביום הזה, אמנם י"ל כי בשמים בבית דין של מעלה מקיימין תקנת רבן יוחנן בן זכאי שהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין, וביום הזה שחל ראש השנה בשבת הש"ת תוקע בשופר בבית דין של מעלה.

די סגולה פון תקיעת שופר איז געוואלדיג גרויס, תעיר ותריע להברית כל מריע, אבער ווער איז דען היינט בכח דאס אלעס אויפצוטוהן, נאר אז דער אייבערשטער בלאזט, ער זעהט דאך אלעס וואס טוט זיך ביי אידישע הייזער, בעט מיר אונז פון הש"ת, רבוננו של עולם קוק אריין און אינזערע הערצער, טאטע דו זעהסט דאך אונז, יעדן איינעם מיט זיינע צרות וואס אים פעלט, וואס אים קוועטשט, הייליגער טאטע, דו ווייסט דאך אלעס וואס טוט זיך ביי אונז, העלף אונז, דו ביזט דאך א רחמנות'דיגער טאטע!

ובכן י"ל כי כאשר ראה יצחק אבינו ברוח הקודש גלות ישראל, כמו שדרשו (בר פס"ה ס"ג) שהראה לו הקב"ה בית המקדש בנוי וחרב ובנוי, ראה ריח בני הרי בניו כו', כריח שדה הרי חרב, ע"ש. ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ופירש"י זהו שדה תפוחין, וכתב א"ז וללה"ה בייטב לב (פ' תולדות) רומז לשבת הנקרא (וזהו יתרו פח) חקל תפוחין קדישין, ע"ש. ולדרכינו י"ל שראה יצחק אבינו ברוח הקודש, שבזמן הגלות בראש השנה שחל בשבת לא יתקעו בשופר מחמת תקנת חז"ל, ויהיה חסר סגולת תקיעת שופר להשפיע לבני ישראל כל מילי דמיטב, לזה אמר ויתן לך האלקים מטל השמים, היינו שמכל מקום יזכו לכל מיני השפעות טובות, מטל השמים היינו מכח תקיעת שופר בשמי מעל, שבזכות זה נושע בכל מילי דמיטב.

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, שטייט אין מדרש (בר פס"ו ס"ג) ורוב דגן אלו הבחורים, ותירוש אלו הבתולות. יצחק אבינו האט דא אינזיגען געהאט כלל ישראל עד סוף כל הדורות, ורוב דגן אלו הבחורים, אידישע אינגלעך, ותירוש אלו הבתולות אידישע מיידלעך, טאטע, רחמנות! אב הרחמן, רחמנות'דיגע טאטע, די הארץ צוגייט ווען מען הערט צרות ישראל

וואס אידן מאכן אלץ מיט, מיט אידישע אינגלעך און אידישע מיידלעך, הערשט דעם לעצמן שבת קודש אינדערפרי, איז ארויסגעגאנגען דא אין שמאט א אידישע אינגלעך זאגן תהלים, און ער איז אוועק געריסן געווארן. א יעדן יאר ראש השנה אידן קומען אין בית המדרש מתפלל זיין, זאגט מען אבינו מלכינו המול עלינו ועל עוללינו וטפינו, מען איז מתפלל און מיר בעטן זיך צו הש"ת, הייליגער טאטע האב רחמנות, מיר האבן זיך נישט צו וועס צו ווענדן, נאר צו אונזער טאטן אין הימל, אוי ווי, הייליגער טאטע, דו ביזט דאך אבינו אב הרחמן, המול עלינו, האב רחמנות אויף אונז, ועל עוללינו וטפינו, אויף אידישע אינגלעך און אידישע מיידלעך. היי יאר ראש השנה איז שבת קודש זאגט מען נישט קיין אבינו מלכינו, אונז פארלאז מיר זיך אבער אויף די תפלה פון יצחק אבינו וואס האט שוין מתפלל געווען אויף אונז און האט געזאגט ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', שדה מיינט שבת קודש ווען מען בעט נישט אבינו מלכינו, זאל אבער זיין די ברכה פון ויתן לך האלקים וגו' ורוב דגן אלו הבחורים, אידישע אינגלעך ותירוש אלו הבתולות אידישע מיידלעך, זיי זאלן אלע זיין געזונט בגשמיות וברוחניות.

דער נביא זאגט (ירמיה לא יד) בה אמר ה' קול ברמה נשמע נחי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, לכאורה וואס איז די דאפלט לשון מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו. קען זיין אזוי, עס איז דא אידן וואס מאכן מיט מיט קינדער בגשמיות, צער גידול בנים, און עס איז דא אידן וואס מאכן מיט מיט קינדער ברוחניות, זיי ווילן זעהן נחת פון די קינדער, זאגט דער פסוק קול ברמה נשמע נחי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, אויף די וואס מאכן ליידער מיט בגשמיות מיט געזונט וכדומה, מאנה להנחם על בניה כי איננו, אויף די וואס מאכן ליידער מיט ברוחניות, עס איז דא אידן וואס באגעצן די קישן ביינאכט, זיי ווילן שוין זעהן אביסל נחת פון די קינדער, רחל אבינו וויינט מיט זיי מיט.

יצחק אבינו האט געבענמשט יעקב אבינו ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, זאגט דער מדרש, מטל השמים זה מקרא ומשמני הארץ זה משנה ורוב דגן זה תלמוד ותירוש זו אגדה, נאך זאגט דער מדרש ורוב דגן אלו הבחורים ותירוש אלו הבתולות, דאס מיינט ערליכע אידישע קינדער וואס זיצן און לערנען מקרא משנה תלמוד אגדה.

אבער אין מקרא יוצא מידי פשוט, ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, אידן זאלן האבן פרנסה בהרחבה, אידן מאכן מיט אסאך נסיונות מיט פרנסה, דער מצב הפרנסה איז לעצמענס זייער שווער, אין אזא טאג קוקן מיר ארויס אויף די ברכה פון יצחק אבינו וואס איז געווען אין ראש השנה און האט געבענמשט יעקב אבינו מיט זיינע קינדער עד סוף כל הדורות, ער האט אונז איך אינזין געהאט, ובזכותו אנו חיים אין זכות פון די ברכות, עס זאל מקיים ווערן ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש כפשוטו, פרנסה ברויח ובניקל.

ויה"ר שיתקבלו תפלותינו עם תפלת כל עמו בית ישראל בכל מקום שהם לרחמים ולרצון, שנוכה לשנה טובה ומתוקה, שנת אורה שנת ברכה, ויושפע לנו פרנסה בהרחבה וכל מיני השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, בני חיי ומזוני רוויחי, וקיימים בנו הברכה ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ובמדרש (בר פס"ו ס"ג) מטל השמים זו ציון ומשמני הארץ אלו הקרבנות, והכוונה על הבית המקדש השלישי דלעתיד שירד בנוי ומשוכלל מן השמים (רש"י סוכה מא. ד"ה א' נמי), ונוכה לשנת גאולה וישועה ולביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

סעודת יום א' דראש השנה

בשולחן ערוך (א"ת סימן תקפ"ג סעיף א) יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא כרתי סילקא תמרי קרא, וכשיאכל רוביא יאמר יהי רצון שירבו זכויותינו. יש לדקדק מהו הכוונה בתפלה זו שירבו זכויותינו, והלא אם לא סיגל האדם מצוות ומעשים טובים בפועל המעשה איך תועיל התפלה להרבות זכויותיו.

ו"ל בפשטות על פי מה דאיתא בגמרא (פנהדרין קד.) ברא מזכי אבא, ויש לפרש בזה ברכת יצחק אבינו יעקב אבינו (בראשית כו כח) ויתן לך האלקים וגו' ורוב דגן ותירוש, ובמדרש רבה (פס"ט ס"ג) ורוב דגן אלו הבחורים דכתיב (זכריה ט יז) כי מה טובו ומה יפיו דגן בחורים. עוד איתא במדרש, מטל השמים זה מקרא ומשמני הארץ זה משנה ורוב דגן זה תלמוד ותירוש זו אנדה. כי ביומא דראש השנה נכנס יעקב לקבל הברכות (וזהו אמור צ"ט), ולזה ברכה שיוכה לבנים טובים בחורים העוסקים במקרא משנה תלמוד ואנדה, וברא מזכי אבא, ויצטרפו זכויותיהם לזכות ויצא דימום ברין. וזה שאנו מתפללין שירבו זכויותינו, היינו שנוכה לבנים טובים וישרים מאירים בתורה ועוסקים במצוות ובמעשים טובים, ועל ידי זה יתוספו וירבו זכויותינו.

ס"ג יום א' דראש השנה שחל בשבת

וירח את ריח בגדינו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, במדרש רבה (פס"ט ס"ג) מטל השמים זה מקרא ומשמני הארץ זה משנה ורוב דגן זה תלמוד ותירוש זו אנדה.

יתבאר על פי דברי א"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (לראש השנה אות יח) בענין תקנת חכמים שלא לתקוע בראש השנה שחל בשבת מחמת גזירה שמא יעביירו (ראש השנה כ"ט), שזה גופא הוא לנו למליץ יושר, דבאמת הא"ך יצאנו ידי חובתנו במה שאנו חייבין להלל ולהודות לשמו יתברך בכל עת ובכל שעה על רוב נפלאותיו וטובותיו, וכמו שנאמר (תהלים קנ"ו) כל הנשמה תהלל, ואמרו ז"ל (בר פ"ד ס"ט) על כל נשימה ונשימה תהלל, ומי גבר יזכה לזה לפרוע חובתו לשמו יתברך, ומלבד זה לא מבעיא שאין אנו יוצאין ידי חובתנו, ונהפוך הוא שקלקלנו מעשינו וכו', מתמיהים אנחנו עלינו איך נהייתה כזאת. אבל התירוץ לזה היא השכחה שנטבע בנו בטבע לשכוח טובותיו אשר הם בכל עת ועידן, ומרוב הטידרות ותלאות ופגעי הזמן נשכח מלבינו מה שאנו מחויבים לה, ואם כן הרי שוננים ואנוסים אנו, כי בעת החטא האדם שוכח את הכל, אבל לא מזדון לב חס ושלום. וראיה לזה שכן הוא הדבר באמת, מהא גופא דחזונו דהז"ל אסרו לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת מטעם שמא ילך אצל בקי ללמוד ועיביירו ד' אמות ברשות רבים, והכוונה הפשוטה דמחמת טרדה ישכח ממנו שהוא שבת ויבא לידי איסור, והנה אם מחמת אונם שכחה אנו דוחים מצוות עשה שבתורה תקיעת שופר שבא להעלות זכרונו לפני אבינו שבשמים, מכל שכן שיש לנו די השב על מה שעברנו שהיה הכל מחמת שכחה, עכ"ל.

ונקדים עוד מה דאיתא במסכת ראש השנה (דף כ"ט) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. ובגמרא מנא הני מילי, אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר (ויקרא כג כד) שבתון זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר (במדבר כ"ט א) יום תרועה יהיה לכם, לא קשיא כאן ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן ביום טוב שחל להיות בחול, אמר רבא אי מדאורייתא היא, במקדש היכי תקעין וכו', אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבא, דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ועיביירו ארבע אמות ברשות הרבים. והנה בירושלמי (ר"ה פ"ד הא) ובמדרש (ויקרא פ"ט ס"ב), הוכיח ממקרא בתורה

דבמקדש תקעין, דבמקום שהקרבנות קריבין שופר דוחה שבת, ע"ש. אמנם עדיין קשה לשיטת רבי לוי בר לחמא דמן התורה בראש השנה שחל בשבת הוא רק זכרון תרועה, אם כן איך עקר רבן יוחנן בן זכאי דבר תורה, והתקין שיהו תוקעין בכל מקום שיש בית דין, הא אין בית דין יכולין לבטל דברי תורה בקום ועשה, ועל כרחך כדרבא דמדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה גזירה שמא יעביירו.

ובזה אמרתי לפרש מה שנאמר בפרשת שופטים, כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, וביאר א"ז זללה"ה בייטב לב שם שהכוונה על דבר המופלא למשפט של מעלה. והיינו איך שייך לדון את האדם לפי מעשיו, הלא אם תמצה עמך הדין מי יצדק לפניך ברין, והגם שיש מליצה ישרה בעד האדם שאנום הוא מכח מדת השכחה, עם כל זה יפלא ממך דבר למשפט, לומר מליצה ישרה זו, שהרי זה תלוי בדברי ריבות בשעריך, בפלוגתת רבי לוי בר לחמא ורבא בטעם שאין תוקעין בשבת, דלרבי לוי בר לחמא מדאורייתא לא תקעין וליכא הך מליצה ישרה, לזה אמר וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, להביא ראיה מהא דבמקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, ואי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעין, ועל כרחך כי מה שאין תוקעין כהיום הוא רק מדרבנן כדרבא גזירה שמא יעביירו ד' אמות ברשות הרבים, ומזה יש לנו מליצה ישרה על כל מה שחטאו ופשעו נגד הבורא, כי שוננים ואנוסים אנחנו, כי בעת החטא האדם שוכח הכל.

והנה איתא בווהר הקדוש (אמור דף צ"ט) כי בראש השנה נכנס יעקב אבינו לקבל הברכות, ואיתא בגמרא (פנהדרין לו) וירח את ריח בגדינו, אל תקרי בגדינו אלא בגדינו. ולפי זה י"ל שהתכוין יצחק בברכתו להמליץ טוב על בניו עד סוף כל הדורות שיוכו לצאת זכאים ברין ביומא דראש השנה, ולזה ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ופירש"י זהו שדה תפוחין, וכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' תולדות) רומז לשבת הנקרא (וזהו יתרו פ"ח) חקל תפוחין קדישין, ע"ש. ובמדרש רבה (פס"ט ס"ג) מלמד שהראה לו הקב"ה בית המקדש בניו וחרב ובניו, ראה ריח בני בניו וכו', כריח שדה, הרי חרב, ע"ש. והיינו שראה יצחק ברוח הקודש כי במקדש היו תוקעין בראש השנה שחל בשבת אבל לא במדינה, ואחר החורבן תוקעין בכל מקום שיש בית דין קבוע, ומזה ראיה כי מה שאין תוקעין שופר בראש השנה שחל בשבת הוא רק מכח תקנת חכמים גזירה שמא יעביירו, ולזה גמר אומר ויתן לך האלקים מטל השמים, ובמדרש רבה (פס"ט ס"ג) מטל השמים זה מקרא, ומשמני הארץ זה משנה, ורוב דגן זה תלמוד. מטל השמים, רמז למקרא שנאמר יום תרועה יהיה לכם, ומשמני הארץ זו משנה, פ"י מה ששינו במסכת ראש השנה (דף כ"ט) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. ורוב דגן זו תלמוד, הוא מה דקמפרש בגמרא טעמא דרבנן הוא דגזור ביה שמא יעביירו, ואם כן יש בזה מליצה ישרה בעד בני ישראל כי כל מה שאינם יוצאים ידי חובתם כלפי מעלה, הוא מחמת שנבר עליהם השכחה, ובזכות זה יוציא לצדק דינם.

ועל פי זה יש לפרש מה שאנו אומרים בתפלת היום, כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך, ולכאורה הוא סתירה מיניה וביה, אם אין שכחה לפני כסא כבודך מהו הנשכחות שהש"ת זוכר, אמנם על פי האמור יל"פ הכוונה כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, היינו שהש"ת זוכר דבר זה שהאדם הוא בעל שכחה ויש לו כמה נשכחות, ולכן הגם כי אין שכחה לפני כסא כבודך, עם כל זה הוא ית"ש זוכר הברית ומתמלא רחמים עלינו.

והנה כ"ק מרן דו"ז זללה"ה אמר אחר יום הראשון דראש השנה דאם שווערסטע איז שוין אריבער, כי יום הראשון הוא דינא קשיא ויום השני הוא דינא רפוא (וזהו פינתם דף ר"א), עכד"ה"ק. ואכן ראש השנה שחל בשבת אינו רק

ביום הראשון בלבד, דק"ל (שור איה סי תבח) לא אר"ו ראש, ולכן התקינו חכמים יום זה אם יקרה בשבת קודש וזכרון תרועה מקרא קודש, כי ביום הראשון שהוא דינא קשיא אנו צריכים ביותר למליצה ישרה לזכותינו במשפט, ויה"ד שיתעוררו עלינו המליצה ישרה לזכותינו בד"ן, והרחמן יקבל תפלותינו ותפלות כל ישראל בכל מקום שהם לרחמים ולרצון, ונזכה לשנה טובה ומבורכת שנת אורה שנת ברכה ולביאת נוהל צדק במהרה בימינו אמן.

ליל ב' דראש השנה

לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, יש לתת טעם לשבח על מה שאומרים מזמור זה בליל ראש השנה.

ויל"פ בחקדם מה דאיתא במדרש (ויקר פכ"ט ס"ג) על הכתוב (תהלים מז ו) עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בד"ן הוא עולה, מאי טעם, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישאל נטולין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים. ביאור הענין על פי המבואר בכוננת תקיעת שופר (פרעה שער השופר פ"ג) שהמתקת הדינים הוא בשם אלה"ם במילוי וי"ד (כזה אלף למד ה"י יוד מ"ם עולה ט), שהוא מנין שם מצפ"ץ חילוף הוי"ה בא"ת ב"ש, מספר ברחמים, ועל זה מורה הש"ל תיבת שופר, עכד"ק, וזה שאמר עלה אלקים בתרועה, היינו שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בשם אלקים שהוא מדת הדין, ובשעה שישאל נטולין שופריהן ותוקעין לפניו או הוי"ה בקול שופר, שנמתק מדת הדין על ידי ש' של שופר שהוא בנימטריא מצפ"ץ מנין ברחמים.

והנה מבואר בספ"ק (פרעה שער ספירת העומר פ"ז) עוד המתקה להשם הקדוש אלקים באותיות הקודמין, דהיינו שאותיות א' מ' לא יתחלפו, שהא אין לו אות הקדים לו, שהוא אות ראשון שבאותיות, ולפני המ"ם סתומה הוא גם כן מ"ם פתוחה, רק ה' מתחלפת בכ' והה' בד' והי' בט', הרי אכד"ט"מ, עולה ע"ד שם הבטחון, בטחו בה' עדי ע"ד (ישעיה כו ד), עכ"ד. וזוה פירש במאור ושמש (פ משפטים) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, ותרנגום אונקלס ואילין דינאי די תסדר קדמיהון, רצה לומר שתמתיק השמות המורים דינים ונבורות, בשמות המרוזמים באותיות הקודמין, עכ"ד. וא"ז זללה"ה בייטב לב (פ' וארא) הביא בזה משמיה דהרה"ק רבי אליעזר מדויקוב זצ"ל, שזה השם אכד"ט"מ, ראשי תיבות כ"י טוב אחרית דבר מראשיתו, פ"י כי נמתקים אחרית האותיות, מראשיתו היינו אותיות הקודמין, עכ"ד. ובבחינה זו כתב באמרי נועם (פ שופטים אות י) כמה שהותקן בתקיעת שופר לתקוע שלשים קולות בפעם אחת, בתקיעות דמיושב ובתקיעות דמעומד ובחזרת הש"ץ, כל פעם שלשים קולות (עיין שלה"מ' ראש השנה פרק תורה אור שכן המנהג על פי האר"ז). הטעם כי אות למ"ד (במילואו) עולה ע"ד שהוא אכד"ט"ם, הוא המתקת שם אלה"ם, עכ"ד. נמצא מזה שהמתקת הדינים בתקיעת שופר נעשה על ידי מילוי האותיות, בתקיעת ל' קולות והאות למ"ד במילואו עולה שם הקדוש אכד"ט"ם ונמתק שם אלה"ם.

אך כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (ר"פ בא) בביאור ההבדל שבין אותיות שלנו לאותיות של אומות העולם, כי אותיות של כל אומה ולשון אין באותיותיהן שום מילוי וזלת הנכתב, אבל אותיות לשוננו הקדושה יש בכל אות מילוי מלבד הנכתב, כי יסוד דת הישראלי להאמין בלבו הנאמר בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו, יותר ממה שענינו ראות בחוש ויותר ממה שמשויג בעין השכל, כי אם מבח אמונה, מה שאין כן לשונות העמים אינו משמיע לאזניו מילואי האותיות, שמאמינים רק כמה שעניניהם ראות ולא מה שאזניו שמעו מאבותינו, וזה שורש המינות ואפיקורסות, ולכן פרעה לא היה יכול ללמד לשון הקודש (סוטה לו:), שלמד יוסף אותו מתחלה אלף ב"ת האותיות ומילואיהן כנהוג בישראל, ולא הוה גמר, כי זה דרכו לכלי להאמין בנעלמות שאין עיניו ראות, על כן לא קבל ממנו, עכ"ד. (ועע בייטב פנים שפת הים אות ה). ועל פי זה יתבאר המדרש (ויקר פכ"ט ס"ד) אשרי העם יודעי תרועה, שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, כי דוקא בני

ישראל המאמינים בהנעלם ומילוי האותיות, וזהו דרך ישראל סבא ללמוד את נערי בני ישראל להאמין באותיות הנעלם, לכן הם מכירין לפתות את בוראם בתרועה, כי על ידי תקיעת שופר נמתק השם אלהים על ידי מילוי האותיות, היינו אלקים במילוי וי"ד או במספר למ"ד תקיעות שתוקעין בשופר, ועל ידי זה הקב"ה עומד מכסא דין לכסא רחמים והופך לנו מדת הדין למדת רחמים.

ולזה אנו אומרים בראש השנה יום הדין, לדוד מזמור להוי"ה, היינו שנמשך מדת הרחמים בעולם, על ידי הארץ ומלואה, ארץ יבונה על התורה על דרך הכתוב (תהלים קיב ט) גבור בארץ יהיה זרעו, ומתרגם גבר באורייתא יהא זרעיה, ומלוא"ה רומז על מילוי האותיות, כי זהו מעלת לשוננו הקדוש לשון התורה הקדושה שיש בה מילואי אותיות, וכיון שאנו מאמינים באותיות הנעלם, יועיל לנו התקיעת שופר המורה על מילוי האותיות, לפתות את בוראנו בתרועה, ויומשך עלינו רחמים וחסדים וישועה וברכה בכל הענינים.

דרשה לפני תקיעת שופר יום ב' דראש השנה

איתא במדרש (ויקר פכ"ט ס"ג) עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז ו), בשעה שישאל נטולין את שופריהן ותוקעין, הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, וכעין זה אמרו עוד במדרש (שם ס"ד) כתיב (תהלים פ"ט טז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים אימתי בחודש השביעי. וצ"ב במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראן בתרועה יותר מן שאר האומות. ויל"פ על פי מה שכתב בבני יששכר (להר"א אות ד) ובאנרא דבלה (פ' לך) על מה שהבטיח הש"ת לאברהם אבינו (בראשית י"ז ט) אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקימותי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו, ולישמעאל שמעתך הנה ברכתי אותו וגו' ונתתיו לגוי גדול, ואת בריתי אקים את יצחק וגו', ודרשו חז"ל (כ"ר פמ"ט ס"ה) אמר רבי אבא מכאן אתה למד בקל וחומר בן הנבירה מבן האמה, כתיב הנה ברכתי אותו והפריתי אותו זה ישמעאל, וקל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק, עכ"ל. ולכאורה צריך ביאור למה לן הקל וחומר, כיון שכבר מפורש הדבר הבטחה אלקינו ית"ש בפסוק הקודם לזה, ומה יתן ומה יוסף שוב הקל וחומר, ונראה לי שזוהו הבטחה גדולה מאלקינו ית"ש אלקינו מרחם, אשר הבטיח לאבינו לאברהם איך יתנהג עם זרעו של יצחק, דהנה ההבטחה הקודמת שאמר לו הש"ת והקימותי את בריתי אתו לברית עולם ולזרעו אחריו, היינו זרעו המיוחס אחריו יתנהגו אחריו בתורה ומצוות ומעשים טובים, והנה אם ח"ו באיזה זמן לא יתנהגו אחריו לילך בדרכיו בתורה ומצוות, הנה יש חשש ח"ו להפרת הברית, הנה היוצר כל הוא אלקינו המרחם על בניו העמוסים מני בטן, שוב הבטיח הבטחה שנית ולישמעאל שמעתך הנה ברכתי והפריתי והרכיבתי קל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק, היינו אפילו אם ח"ו אם לא יהיה בניו עמוסים בתורה ומצוות, הנה נלמד קל וחומר מישמעאל שהוא בן האמה ואינו בן תורה ומצוות, קל וחומר מעתה לבן הנבירה, וקל וחומר ניתן לדרוש על פי התורה, עכד"ק.

וכעין זה איתא במדרש תהלים (מזמור ט) האכלתם לחם דמעיה ותשקמו בדמעות שליש (תהלים פ ו), רבי אליעזר אומר שלש דמעות הוריד עשו הרשע מעינו, שנאמר ותשקמו בדמעות שליש, רבי אבין אמר ואת דאמרי משמיה דרבי שמלאי, אמרה כנסת ישראל, רבון העולמים בזכות שלש דמעות שהוריד אותו רשע, השלמת אותו בכל העולם ונתת לו שלווה בעולם הזה. לכשתבוא לראות עלבון בניך שעניניהם זולגות בכל יום ודמעתם תדירה כלחם, כענין שנאמר (תהלים מב ד) היתה לי דמעתי לחם וגו', על אחת כמה וכמה שתמלא עליהם רחמים.

ובזה ביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה זי"ע בדברי יואל (הושענא רבה עמוד תקכח) אמרנו בהושענא רבא, כל שיח תרשא ותושיע, דהנה הקל וחומר הראשון

בתורה מצינו שנשאו הרשאים קל וחומר בעצמן בשעה שאמר הקב"ה תרשא הארץ דשא (בראשית א יא), וכמו שפירש רש"י שם אע"פ שלא נאמר למינהו ברשאין בצווייהן שמעו שנצטוו האילות על כך ונשאו קל וחומר בעצמן, עכ"ל. וזה שאנו מבקשים הושענא כל ש"ח תרשא ותושיע, כי משיח הרשאים נמצינו למדים שדורשים קל וחומר, על כן ותושיע אף אם אין אנו ראויים לכך, דמכל מקום הלא איכא קל וחומר מכן האמה לבן הגבירה, עכ"ל.

ועל פי זה יש לפרש מה שנאמר (בראשית כו כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ויש להבין מהו הדמיון כריח שדה אשר ברכו ה'. אמנם י"ל על פי מה דאיתא בזהר הקדוש (אמור דף צ"ט:) ביומא דראש השנה נכנס יעקב אבינו לקבל הברכות מאת יצחק אבינו. וזהו המליץ טוב ואמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', היינו ללמוד מהרשאים שבשדה שהן דרשו קל וחומר הראשון שבתורה, ומכאן זה יתעורר לדרוש קל וחומר לבן הגבירה מכן השפחה, וירום ה' את קרנינו למעלה וישיענו למען שמו.

אנו שטיי מיר דא אין אזא הייליגן טאג ראש השנה וואס איז א יום הרין, יעדער ווייסט דאך אליינס ביי זיך זיין מצב ווי ער האלט אויף דער וועלט, עס איז ראש השנה מען טאר נישט דערמאנען קיין המאים, אבער במחשבה מען זיך יא מתוודה זיין, די תכלית פון תקיעת שופר איז לעורר לתשובה און לעררב השטן, מען דארף זיך אויפשטעלן זאגן א מליצה ישרה אויף אידישע קינדער, דבר אין כפי ובלשוני מלה, טאטע! דו ווייסט דאס בעסער!, אבער דאס קענען מיר יא זאגן פארן אייבערשטן, ארגער ווי עשו וישמעאל זענען מיר דאך זיבער נישט, קל וחומר לבן הגבירה מכן השפחה, פאר עשו הרשע דרוי טרערן האט ער פארגאסן, האסטו אים אויפיל געגעבן, האסטו אים געגעבן די גאנצע וועלט גאנץ עולם הזה, קל וחומר לבן הגבירה.

ועל פי זה יש לפרש מה שכתב רב סעדיה גאון ז"ל (חובא באכוריהם) בטעם תקיעת שופר בראש השנה, שהוא בא להזכיר מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות י"ט טז) וקול שופר חזק מאד. ויש להבין דלכאורה לפי טעם זה היה ראוי לתקוע בשופר בחג השבועות, ומה שייכות יש להזכיר זה בראש השנה. אמנם י"ל הכוונה כי טעם תקיעת שופר הוא לעורר לתשובה ביום הזה שהוא יום הרין והמשפט למעלה, ועל ידי התשובה יומשך לנו ישועה בכל הענינים ולזכותנו במשפט, ולזה מזכירין מתן תורה, היינו ה"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, והוא מדת קל וחומר, ומעוררין בזה הקל וחומר מכן האמה לבן הגבירה, ועל ידי זה אנו זוכין בדין.

ולזה אמרו במדרש, אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, כי האומות העולם לא קבלו את התורה ולא ניתן להם י"ג מדות שהתורה נדרשת, ולכן אינם יכולים לעורר מדת קל וחומר, מה שאין כן בני ישראל שקיבלו את התורה, ניתן להם ה"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ולכן הן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, היינו גנותי נגיד וילולי ליל, מה שבני ישראל עיניהם זולגות דמעות כל היום, על אחת כמה וכמה שתמלא עליהם רחמים קל וחומר מעשו וישמעאל, ועל כן בשעה שבני ישראל נטמלין השופר מתמלא עליהם ברחמים. ועל פי זה יל"פ מה שכתבו התוס' (ראש השנה טז: דה כ"ד) בשם הירושלמי, שהשטן מתבהל בתקיעות השניות דוקא, ע"ש. ולפי האמור י"ל כי בתקיעות הראשונות מתעורר זכות קבלת תורה שבכתב, ובתקיעות השניות מתעורר זכות תורה שבעל פה הדיינו ה"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ולכן אז ודאי בחיל, שמתעורר הקל וחומר לבן הגבירה מכן האמה, ומתעורר עת פקידה להגאולה שלימה.

אוי רבוננו של עולם, קוק שוין צו די אלע טרערן וואס אידן פארגינסן די אלע יארן און גלות, אויף די אלע צרות וואס אידן מאכן מיט צו מיט געוונט, אויפיל מחלות ל"ע ביי אידישע הייער, צו מיט פרנסה, צו מיט נחת פון די קינדער, אוי וויי! וויפיל אידן מאכן דאס

מיט, שוין צוויי טויזענט יאר וואס אידן פארגינסן אויפיל טייכן טרערן פון די אלע צרות וואס כלל ישראל מאכט מיט, און עס זענען דא אידן וואס מען זעהט זיי נישט אזוי אפן וויינען, אבער כמסתרים תכבה נפשם, זיי וויינען ווען קיינער זעהט נישט, אבער דו רבוננו של עולם זעהסט דאך יא אלעם.

הערשט נישט לאנג צוריק מען פלעגט אריינקומען אין די טעג ראש השנה ימים הנוראים און ביהמ"ד און מען פלעגט זאגן אבינו מלכינו נקום נקמת דם עבדיך השפוך, עשה למען טובחים על יהודיך, איז זיך דאס גאנצע ביהמ"ד פארגאנגען אין א געוויין, רבוננו של עולם וויפיל פון זיי זענען נאך היינט דא געבליבן, עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך, אויפיל אידן זענען פאברענגט געווארן אין פייער על קידוש שמך, די אידן האבן מיטגעמאכט די אלע ביטערע צרות ביי די לעצטע מלחמה אויף זייער לייב, פארלוירן די גאנצע משפחה, מאטע מאמע געשוויסטער, און א טייל א שטוב מיט קינדער, און זענען געבליבן אהר מעיר ושנים ממשפחה, עלנד אליינס, אבער זיי האבן אזוי ארויסגעקוקט אויף דעם, צפית לישועה, געהאפט אז עס זאל זיין שמחינו כימות עיניתנו, נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך, וויפיל אידיש בלוט איז פארגאסן געווארן, מ'קוקט זיך דא ארום אין ביהמ"ד אויפיל פון זייערע קינדער זענען שוין אויך נישט דא, אונז בעהט מיר ותראה לפניך עקידה שעקר אברהם אבינו את יצחק בנו, רבוננו של עולם קוק די אלע טויזענטער מובחות די אלע מיליאנען עקידות, די טייכן טרערן וואס אידן האבן אויפיל פארגאסן כמשך פון די יארן אין גלות.

נישט לאנג צוריק איז געווען מיט אונז צדיקים וואס ווען זיי פלעגן זיך אויפשטעלן רעדן, און ראש השנה ביים דאווענען פלעגן זיי מעורר רחמים זיין און איינרייסן פאר די גאולה, וויפיל טרערן האבן זיי פארגאסן ביי והראינו כבנינו, ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעריך ומארצך ומנחלתך, רבוננו של עולם קוק די אלע טרערן פון אידן, קל וחומר לבן הגבירה מכן האמה, ארגער פון עשו און ישמעאל זענען מיר דאך נישט, שיק אונז א ישועה כללית און א ישועה פרטית פאר יעדן איינעם.

דער אייבערשטער זאל העלפן אז היי יאר זאל שוין זיין סוף וקץ לכל צרותינו, ס'זאל נעמן א עק צו אידישע צרות, עס זאל נתקבל ווערן די תפלות און די תקיעות פון גאנץ כלל ישראל בכל מקום שהם לרחמים ולרצון, אידן זאלן געהאלפן ווערן מיט אלעם גוטן, שפע ברכה והצלחה ובתיבה ותיבה טובה, שנה טובה ומבורכת, ונוכח לראות בהתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

סעודת יום ב' דראש השנה - נעילת החג

כתב רב סעדיה גאון ז"ל בטעם מצות תקיעת שופר (ענין החמישי) שבא להזכירנו חורבן בית המקדש וקול תרועת מלחמת האויבים, כמו שנאמר (ירמיה ד י"ט) כי קול השופר שמעת נפשי תרועת מלחמה. ויש להבין מה ענין הזכרת חורבן בית המקדש בשעת תקיעת שופר שתכליתה הוא בעיקר לעורר לתשובה וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד) רמז יש בו עוררו ישנים משנתכם וכו', וכן הוא בטעמי רב סעדיה גאון ז"ל (ענין השני).

ויתבאר על פי מה שאמרו חז"ל (יומא פ"ג:) ד' חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש, על מצות עשה ושב, מוחלין לו מיד. על לא תעשה, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר. על כריתות ומיתת בית דין, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין מכפרין. חילול השם כולן תולין ומיתה ממרקת. מה יעשה בחטא מאחת מהנה חילול ה', אשר תשובה לכר אינה מכפרת. וכתב א"ז זללה"ה בייטב

פנים (אבני זכרון אות סד) כי התקנה לזה על פי מה דאיתא בוהר (פ במדרב דף קכא).
דאית חובין דלא מתכפרין עד דאתפטר בר נש מעלמא, הה"ד (שעה כב ז) אם
'יכפר העון הזה כו', והאי יהיב גרמיה למותא ומסר נפשיה להווא אתר, כמאן
דאתפטר מעלמא קב"ה מרחם עליה ומכפר ליה לחוביה, עכ"ל. מבואר מזה כי
מסירות נפש שמקבל עליו לקיים מצות (ויקרא כב לה) ונקדשתו, אתחשיב ליה
כאלו אתפטר מעלמא ממש, ואפילו היה בידו עון חילול השם ח"ו מתכפר ליה.
וממושך שם בייטב פנים כי ענין מניעת התקיעות כשחל בשבת, עושה
אותו פעולה של התקיעות ביתר שאת ויתר עז, דהנה אמרו חז"ל (ראש השנה
טז.) תקעו לפני בשופר של איל, ומעלה אני עליכם כאלו עקרתם עצמיכם לפני.
והמעם כי אז בשעת תקיעת שופר הרומז על עקירתו של יצחק אבינו ע"ה, כל
אדם מקבל עליו למסור נפשו לה, וחשוב לפנינו כאלו היה בפועל, ואחר כך
נעשים כבריה חדשה, וממילא מתכפר על כל החטאים. ואם כן יש להבין
הניחא כשחל בחול, אבל כשחל בשבת במה ממתקים הדינים, ואיך נצא זכאי
בהשפטנו, כי מי יעמוד לפניו בדיון. אבל הענין לאשר אנחנו יודעים כי עיקר
המתקת הדינים הוא על ידי התקיעות, ועם כל זה אין אנו תוקעין בשבת לקיים
מצות חז"ל שלא לתקוע בשבת גזירה שמא יעבירונו, וכמצוה עלינו מפיו יתברך
באומרו (דברים י"א) לא תסור מן הדבר וגו', ואם כי ביום הזה כל חיינו, הן חיי
הגוף וחיי הנפש תלוי בו, כי בראש השנה נכתבין וכו', הן חיי הגוף או הנפש
ורוח ונשמה לעולם הבא, ולצאת זכאי בדיון אי אפשר כי אם על ידי תגבורות
מדת הרחמים והמתקת הדין, ולכך צוה הש"ת לתקוע להמתיק הדין, ועם כל
זה בשבת אין אנו תוקעין, ומשליכים יחיבנו על ה' מבלי הפעולה של השופר,
כדי לקיים מצות חז"ל, כי כך צונו יתברך לא תסור, אם כן בזה עצמו ממתקין
הדין, שזה עקידה בפועל ממש, ואין לך מסירות נפש גוף וממון ונפש יותר מזה,
ואנחנו מוסרים גופינו ונפשנו בפועל ממש, וכמו שאז בעקידה על ידי מסירות
נפש נמתקו הדינים, כמו כן עתה הנך רואה כי מניעת התקיעות עושה פעולה
של התקיעות ביתר שאת ויתר עז, עכ"ד.

ועל דרך זה יש לפרש הכתוב ב' תולדות, וירח את ריח בגדיו ויברכהו
ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ופירש"י זהו שדה תפוחין. וכתב
א"י זללה"ה בייטב לב (פ תולדות) רומז לשבת הנקרא (והר יתרו פה.) חקל תפוחין
קדישין, ע"ש. ולפי דרכינו הכוונה על פי המבואר בוה"ק (אמור דף ט"ז:) ביזמא
דראש השנה קרי יצחק לעשו ואמר ליה וצורה לי ציד ועשה לי מטעמים, ואז
נכנס יעקב ונטל הברכות, ע"ש ברכות, וזוהי יתבאר הכתוב וירח את ריח
בגדיו, ודרשו חז"ל (פנתרין לו.) אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, והתכוון בזה יצחק
אבינו להמליץ טוב על בני ישראל דא"פ שחטאו ובגדו נגד הבור'ע בחטאים
קשים ומרים יוכו לצאת זכאי בדיון ביום ראש השנה, ולזה ויברכהו ויאמר ראה
ריח בני כריח שדה, רמז על שבת קודש, והכוונה על ראש השנה שחל בשבת,
שאו יש להם לישראל מסירות נפש בזה שמוותרים על מצות תקיעת שופר
וסגולתה, מצוה גדולה ונשגבה שאין לה תמורה, והרי כל אשר לו יתן בעד
נפשו, ועם כל זה מוותרים על הכל מחמת תקנת חז"ל שחששו על מכשול
שמא יעבירונו, וכח מסירות נפש הלזו מכפר על כל החטאים בצירוף התשובה.

והנה איתא במשנה (ראש השנה כ"ט:) יום טוב של ראש השנה שחל להיות
בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, ובגמרא מנא הני מילי אמר רבי
לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא, כתוב אחד אומר (ויקרא כג כד) שבתון
זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר (במדב כ"ט א) יום תרועה יהיה לכם, לא קשיא
כאן ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן ביום טוב שחל להיות בחול, אמר רבא
אי מדאורייתא היא, במקדש היכי תקעינן וכו' אלא כדרבה הכל חייבין בתקיעת
שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי
ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. והנה בירושלמי (רה פ"ד הא)
ובמדרש (ויקרא פ"ט ס"ב) הוכיח ממקרא בתורה דמקדש תקעינן, דבמקום
שהקרבת קריבין שופר דוחה שבת, ע"ש. אמנם עדיין קשה לשיטת רבי לוי
בר לחמא דמן התורה בראש השנה שחל בשבת הוא רק זכרון תרועה, אם כן

איך עקר רבן יוחנן בן זכאי דבר תורה, והתקין שיהו תוקעין בכל מקום שיש
בית דין, הא אין בית דין יכולין לבטל דברי תורה בקום ועשה, ועל כרחך
כדרבה דמדאורייתא מישראל שרי ורבנן הוא דגזור ביה גזירה שמא יעבירונו,
ואם כן במה שאין תוקעין בשבת מכח תקנת חכמים, הוא ענין של מסירות נפש
וזה עצמו מכפר על כל החטאים, וכל זה הוא לרבא דסובר דאיסור תקיעת
שופר בשבת הוא רק מדרבנן, אבל לרבי לוי בר לחמא דמדאורייתא היא, הרי
אין כאן ענין מסירות נפש, וכמו שאין מסירות נפש במה שאין מניחין תפילין
בשבת, דמדאורייתא היא, הכי נמי בתקיעת שופר.

וזהו יתבאר גם מה דאיתא במדרש רבה (פ"ט ס"ב) ראה ריח בני כריח
שדה, מלמד שהראה לו הקב"ה בית המקדש בניו וחבר ובניו, ראה ריח בני הרי
בניו וכו', כריח שדה, הרי חרב, ע"ש. והכוונה שראה יצחק ברוח הקודש כי
במקדש היו תוקעין בראש השנה שחל בשבת אבל לא במדינה, ואחר החורבן
תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין קבוע, וזוהו ראייה כי מה שאין תוקעין שופר
בראש השנה שחל בשבת הוא רק מכח תקנת חכמים גזירה שמא יעבירונו, ואם כן
יש להם לישראל כח של מסירות נפש המכפר על הכל. ולזה גמר אומר ויתן לך
האלקים מטל השמים, ובמדר"ר (פ"ט ס"ב) מטל השמים זה מקרא, ומשמני הארץ זה
משנה, ורוב דגן זה תלמוד. מטל השמים, רמז למקרא שנאמר יום תרועה יהיה
לכם, ומשמני הארץ זו משנה, פי מה ששינו במסכת ראש השנה (דף כ"ט:) יום
טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה,
משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו
בית דין. ורוב דגן זו תלמוד, הוא מה דקמפרש בגמ' טעמא דרבנן הוא דגזור ביה
שמא יעבירונו, נמצא דאין תוקעין בראש השנה שחל בשבת א"פ דמדאורייתא
חייבין לתקוע, מכל מקום מכח תקנת חכמים יש לבני ישראל מסירות נפש שלא
לתקוע, ובפרט כי יום א' דראש השנה חל בשבת דאז דינא קשיא, והוא עיקר יום
הדין, ועיני כל ישראל מיחלות שהש"ת ימלא אסמינו שבע שנושע בכל
מחסורינו, ועם כל זה יהיה מה שיהיה, ישראל קדושים מוותרים במסירות נפש
על סגולת המצוה, ובודאי בזכות זה יעזור הש"ת שיהיה שנה טובה.

ועל פי זה יתבאר טעמו של רב סעדיה גאון שבא להזכיר חורבן ביהמ"ק,
כי טעם הראשון הוא להתעורר לתשובה, ואם כי יש כמה חטאים שאינו מועיל
עליהם תשובה, מכל מקום על ידי קבלת מסירות נפש בשעת תקיעת שופר
מועיל תשובה על הכל, וגם בראש השנה שחל בשבת איכא מסירות נפש בזה
שמועין עצמם מתקיעת שופר, ולזה תוקעין להזכירנו חורבן ביהמ"ק, כי אחר
החורבן תיקן רבן יוחנן בן זכאי לתקוע במקום שיש בית דין, נמצא דמה שאין
תוקעין בשבת הוא ענין מסירות נפש, ועל ידי זה יש לנו כח של מסירות נפש
לכפר על כל העוונות ומהני תשובה.

ובכן יום א' דראש השנה שחל בשבת שלא תקעו רק מחמת תקנת חז"ל,
היה בו ענין של מסירות נפש, ויום ב' דראש השנה שתקעו רק מפני תקנת חז"ל
(כמבואר בגמרא ראש השנה דף ל: שהיו נוהגים אותו יום קודש ולמחר קודש) היה בו קבלת
מסירות נפש, שניהם חזי לאצטרופי לכפר עוונות בני ישראל ולערבב השמן,
ובזכות שקיימנו הכתוב וזכרון תרועה, והכתוב של יום תרועה, ישפיע הש"ת
לכל בני ישראל שפע ברכה והצלחה, ונוכח לשנה טובה ומבורכת.

והנה כתבו בספרים (עשרת יצועה סליחות לערה אות לו) לרמז מה שאמר
יצחק אבינו בשעה שבא עשו ליקח הברכות, בא אחיך במרמה ויקח ברכתך,
כי במרמ"ה ראשי תיבות מ'לטם מ'כל רעות ביזאת השנה, כי ברך את יעקב
בברכה הזאת הנרמז בתיבת במרמ"ה, ע"ש. ולפי דרכינו הרי כל הפרשה הזאת
היה בראש השנה, ועל כן יפה בעתו ברך יצחק אבינו את יעקב בברכה זו,
מ'לטם מ'כל רעות ביזאת השנה. והנה תיבות בוא"ה השנ"ה בנימטריא תש"ע.
יעזור הש"ת שהשנה תש"ע לפ"ק הבא לקראתינו לשלום, יתקיים מ'לטם מכל
רעות בזאת השנה, בעזרתו יתברך יבא שנה טובה ומבורכת, גמר התימה טובה
לכל בני ישראל את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה, לפעול כל טוב, שנת
נאולה וישועה, ונוכח לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

יום הקדוש

(המשך מעמוד א)

העיקר לתקן מכאן ולהבא

אמר אה"צ (הרה"ק ר' יחזקאל מקאמז'ר) זצוק"ל, שזהו כלל שלא יתקעש אדם לדאוג ולהתעצב על ממשל אחד חלילה, כי זה העצבות הוא עצת היצר להפילו ולהכשילו יותר ח"ו, רק העיקר לזהר מכאן ולהבא שלא יקלקל עוד חלילה, ויסיף בתורה ותפלה ותשובה בשמחה וחיזוק, וממילא יתוקן מה עבר.

והוא למשל, סוחר העומד בחנותו בימא דשוקא, והחברה גנבים אורבים בחוץ, הולך גנב אחד אל התנות וחוסף פתח אחד ובורח, והכונה כדי שהסוחר ירדוף אחריו, ובין כך יבואו החברה גנבים אל התנות ויבזו כל יגיעו, אמנם הסוחר שהוא פיקח ומבין כל זה, אומר בלבו יחזיק לו מה שחטף, ואינו רודף אחריו, רק שומר התנות מכאן ולהבא, ונושא ונותן, וע"ז ירוח ויתמלא ההיזק בפכילי כפלים, והנמשל מבין, ע"כ דבריו הקדושים.

דברי ישראל, וישלח

מוסר השכל מהחכמת הטבע

בשם הרה"ק מרה"ק יחזקאל משיניאוו זצ"ל, שאמר בשם אביו הקדוש מצאנו זצ"ל, בעת שנתגלה חכמת הטעלעגראף, למה נצרכה לעבודת הבורא, כי לפעמים נצרך לגלות לצדיק להתפלל עבור חולה או עבור דבר נחוק, ואמר הקדוש מצאנו כי הצדיק אינו זקוק לזה כי רואה הכל ויודע גם בלי זה, אולם השי"ת רומז לנו בחכמה זו לטובת הדרות החלשים, אשר אין בכוחם לעשות תשובת המשקל, ונרמז בחכמת הטעלעגראף אשר תיכף כאשר יעשה האדם תשובה, מתודה ומתמרמר על מעשיו, הריחו כמו טעלעגראף, שנתעורר בגובה מרומים ונתקבלה תשובתו כדמיון טעלעגראף.

תורת בית דניב, ליקוטם שונים

אין דבר שעומד בפני התשובה

איתא בגמרא (תגיגה דף ט"ו) גבי מעשה דאחר המבואר שם יצתה בת קול ואמרה שובו בני ישראל שובו בני ישראל. ויש להבין הענין למה זה נחרץ משפט יותר מווסטאים אחרים שמועיל להן תשובה.

ואפ"ל עפ"י דאמרינן במס' יומא (דף פו): כתיב שובו בני ישראל שובו בני ישראל שובו בני ישראל, ומרש"ל דכשתעשו תשובה מעלה אני עליכם כאילו תחילת החטא היה ע"י נעויות ושטות ושטות, והרי גדר 'שובים' הוא חטא שנעשה בלי דעת, שנשטה ע"י תאות לבו ויצרו הרע, והנה על חטאים כאלו שלא נעשו בדעה מיושבת, בניקל יותר לחזור בתשובה, דיתכן דאחר שתתיישב דעתו עליו יתבונן בעצמו מה שעשה בשטותו, ויתחרט בלבו על מעשה הנעדרת שחטא בה, ותרטנו זו מיקרי תשובה, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה, משאי"כ מי שחטא ע"י שנשטת עליו שכלו ע"י דעות נפסדות רח"ל, וחוטא בשכל בריא מחמת פריקת עול ומינות שנזרקה בו, תשובתו קשה עד מאוד, ולא עוד אלא שאי אפשר לו להגיע לידו תשובה, כי אינו מכיר בחטאיו שיוכל לשוב עליהם, דהרי יש לו שיטה ודעה נפסדה לעשות כן, ואינו מכיר שחטא בזה.

וה שיצתה בת קול שובו בני ישראל שובו בני ישראל, היינו אותם שחטאו מחמת סכלות לבם ושובבות רוחם, הם שבידם לבא לידו תשובה, חוץ מאחר, שהוא אינו בן שובב, אלא שחטא בשכל ודעת נפסדה ע"י מינות שנזרקה בו רח"ל, כמבואר שם בגמרא, וחוטא כזה קשה לו להגיע לידו תשובה כנ"ל, ובאמת כבר כתב שם המהרש"א (בחיזושי אגדות) דגם אחר אם היה מתאמץ לשוב היה מתקבל בתשובה, והבת קול היה רק להכביד עליו התשובה, והוא לא היה לו להשיגו בכך עי"ש, דבאמת הבורא יתברך ימינו פשוטה לקבל שבים בכל אופן ואופן, ואם מתאמצין לשוב אין לך דבר שעומד בפני התשובה אף שתשובתו קשה, (ע"י ראשית חכמה שער הקדושה פ"ז, ושל"ה הקדוש שער האתייות ענף קדושה).

וזה שאומרים בנוסח הוידוי: "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון, ועל חטא שחטאנו לפניך באימוץ הלב", שמתוודין על ב' סוגי חטאים הנ"ל, על מה שחטאו באונס וברצון ע"י נעויות ושטות ושובבות, וגם אם חטאו בכונה תחילה באימוץ הלב מחמת איזה דיעה נפסדה רח"ל, דאליבא דאמת אין לך דבר שעומד בפני התשובה.

דברי יואל (שבת שובה אות טז)

צמצוני הלכה

בירורי הלכות, נערך ונסדר ע"י מערכת "בית וועד לחכמים" שע"י מבצר הכוללים קרית יואל והינו למראה עיניו של הגה"צ דומ"ץ קרית יואל שליט"א להערות והארות: 845 662 4936 או ע"י הפקס: 845 781 7213

מכתבים

- א -

בענין שלא ללמוד בשעת חזרת השי"ץ -

אל מערכת בשבילי הלכה שע"י מבצר הכוללים בקרית מלך עוז קרית יואל יצ"ו בנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

בענין שכתבתם לזהר בעניית אמן לידע על מה הוא עונה ואי לאו הכי הוא אמן יתומה, לכאורה לפי"ז מטעם זה עצמו אסור לעיין בספרים או בגליונות בשעת חזרת השי"ץ, דע"י שמוחו טרוד לעיין שם, אינו יודע על מה עונה אמן והוא אמן יתומה רח"ל, וזהו חוץ מעצם האיסור ללמוד בשעת חזרת השי"ץ (שאסור אף אם מופסיק מלימודו בסוף כל ברכה וברכה כדי לכון באמן) שמבואר בשו"ע (סי קכ"ד ס"ד) בזה הלשון "כשיש"ץ חוזר התפלה הקהל יש להם לשתוק ולכוין לברכות שמברך החזן ולענות אמן, ואם אין ט' מכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה לכן כל אדם יעשה עצמו כאילו אין ט' זולתו ויכוין לברכת החזן" עכ"ל השי"ע, ובתניא (סעיף ו) ומשנ"ב (סקי"ז) כתבו דאותן הלומדים בשעת חזרת השי"ץ מחטיאין את הרבים (משום ששאר האנשים רואים שא"צ להאזין לשי"ץ ומשיחין שיחת חולין רח"ל) ובתניא שם הוסיף שיש לגעור באנשים הלומדים ע"ש, ושמעתי ממגיד מישירים שאמר שאותו היצר הרע שמשית את האדם כל היום שלא ילמוד, הוא עצמו מסית את האדם שילמוד בשעת חזרת השי"ץ, ויש לדעת שזמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, והגם שקשה להרבה אנשים לצמצם דעתם ולכוין בשעת חזרת השי"ץ, הלא ידוע מאמר חז"ל לפום צערא אגרא, ובזכות הזוהרות בזה נזכה לכתביה וחתומה טובה בבביאת גואל צדק ומלכינו בראשינו אכ"ר.

י. י. ש.

פה קרית יואל

תשובת המערכת: כל דברך נכונים, ועכשיו בעשרת ימי תשובה הזמן גרמא לקבל להזהר בזה מכאן ואילך ואת לדעת כי במשך הזמן נתעוררו מהרבה אנשים חשובים שיש לעורר על דבר זה, כי לאחרונה נפרץ מאוד לעיין בגליונות בשעת חזרת השי"ץ (ובכללם גליון הנוכחי) ע"כ כדי שלא נהי הגורמים להכשיל הצבור ח"ו, אנהנו מבהירים כי גליון זה הוא רק לעיין בו קודם התחלה התפלה או אחר גמר התפלה ולא בשעת התפלה וכ"ש בשעת חזרת השי"ץ, ובזכות זה נזכה כולנו לחיים טובים וארוכים וגמר חתימה טובה אכ"ר.

- ב -

בענין אמן הטופה -

אל מערכת בשבילי הלכה

מאוד הנתי על שכתבתם הלכות הנחוצות בד"ץ עניית אמן, ושפיר הבאתם שאסור לענות אמן עד שיכלה הברכה "לגמרי" מפי השי"ע, וע"כ יש לעורר שבימים הנוראים או ימים טובים שהש"ץ מתפלל בנוסח המקובל, ובנוסח זה הדרך להאריך בתיבה האחרונה של הברכה (כגון בברכת שים שלום שקודם ההלל, שהחזן מאריך בתיבת "בשלום"), והרבה מתחילים לענות אמן קודם שהש"ץ מסיים הברכה, ע"כ יש לשום לב לזהר בזה.

י. י. ב.

פק"ק קרית יואל

- ג -

בענין עניית אמן על הקדיש כשאינו יודע על איזה חלק מהקדיש עונה אחריו -

מה שכתבתם שאסור לענות אמן כשאינו יודע על איזה ברכה עונה, ע"י בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' כ"ב) שהשואל מביא מהגה"צ מפאפא זצ"ל שלגבי קדיש י"ל שכל הקדיש נחשב כברכה אחת לענין אמן והיינו שאף אם אינו יודע על איזה חלק מהקדיש הוא עונה עכשיו אמן מ"מ י"ל דמותר לענות דהכל נחשב כברכה אחת (ומצוי בקדיש יתום שמחמת ריבוי האומרים יכולין להתבלבל ולא ידע על איזה חלק מהקדיש הוא עונה) והשבט הלוי שם האריך קצת בזה ומסיק שעכ"פ א"צ למחות בזה ע"ש.

הק" יוסף משה שטייבער

מו"ץ פק"ק קרית יואל

- ד -

בענין שימתין השי"ץ להתחיל ברכה אחר עד ש"כל" הציבור סיימו עניית אמן -

אל מערכת בשבילי הלכה. הנני להעיר על מה שכתבתם שהשי"ץ לא יתחיל ברכה אחרת עד שיכלה האמן מפי "רוב" העונים ובהערות כתבתם שכן נראה הכרעת המשנ"ב שא"צ להמתין על המאריכין יותר מדאי, וסגי כשכלה מפי רוב העונים, עד כאן דבריכם, וע"ז הנני להעיר כי המשנ"ב מייירי כשרוב הצבור עונים תיבת אמן כהלכתה והוא כשיעור א-ל מלך נאמן, ככה"ג א"צ להמתין על המאריך יותר משיעור זה, אבל בזמנינו הלא הרוב אין מאריכין כשיעור אמירת א-ל מלך נאמן, והמאריך יותר מהרוב אינו בכלל "המאריך יותר מדאי" וע"כ גם המשנ"ב יודה שבזמנינו צריך להמתין עד ש"כל" הציבור סיימו עניית אמן. בכבוד רב

פ. ה. ר.

פה ברקלין יצ"ו